

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури та мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В ПОРТРЕТІ ЗАСОБАМИ
ОЛІЙНОГО ЖИВОПISУ

Кваліфікаційна робота (проект)
На здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 16-221М групи
Спеціальності: 023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Освітньо-професійної (наукової)
програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Гладишенко Ольга Сергіївна

Керівник к.п.н., доцент Ракович В.В.
Рецензент к.п.н., доцентка, доцентка кафедри
образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету ім. М.П. Драгоманова
Руденко І.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Жіночий портрет в техніці олії	5
РОЗДІЛ 2. Основні аспекти створення жіночого образу в портреті засобами олійного живопису	7
ВИСНОВКИ	12
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	14

ВСТУП

Художник зазвичай починає шукати натхнення для своєї творчості з образу жінки, незважаючи на те, яка у нього художня школа, який образотворчий спосіб. Мистецтво завжди граничило з красою і життєвою енергією жінок. На основі розвитку своєрідності у сучасних мистецьких творах талановитими руками, глибоким мисленням та життєвим досвідом митців вдало створено типовий образ українських жінок, який має спільність зокрема, абстрактність у конкретності та сповнений гуманізму; це образ, що узагальнює героїв та обстановку конкретного історичного періоду країни. Портрет за своєю мовою виражає красу як естетичний критерій, у якому відбиваються думки та особисті почуття художників у процесі їхньої творчості. За допомогою образотворчих способів: ліній і плям, розмаїття кольору, своїх особистих відчуттів художники створюють художні образи, кожен із яких типовий природною красою у житті. Завдяки жіночим образам у портретах глядачі відчують інтерес до життя, замислюються над філософськими питаннями буття, глибше пізнають красу та цінність життя. Виходячи з цього, темою кваліфікаційної роботи ми обрали «Формування жіночого образу в портреті засобами олійного живопису».

Мета роботи – виконати жіночий портрет-образ у техніці олійного живопису.

Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Проаналізувати профільну літературу з означеної проблематики.
2. Розкрити поняття жіночий портрет як жанр живопису.
3. Освітити основні аспекти обраного художнього образу жінки.
4. Розкрити етапи виконання портрету у техніці олії.

Об'єкт дослідження – специфіка виконання портрету в техніці олії.

Предмет дослідження – особливості формування жіночого образу в портреті засобами олійного малярства.

Методи дослідження: аналіз – для ґрунтовного вивчення жанру жіночого портрету та техніки олії, синтез – поєднання прийомів роботи з моделлю та засобами створення жіночого образу портреті, технічний – техніка олійного живопис.

Апробація результатів дослідження. Відповідно тематики кваліфікаційної роботи до збірки «Магістерські студії» подано статтю «Виконання жіночого портрету в техніці олійного живопису». Результати нашої роботи розглянуто у межах XII Усеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції «Актуальні проблеми мистецької освіти в системі вищої школи».

Структура роботи: структура пояснювальної записки складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЖІНОЧИЙ ПОРТРЕТ В ТЕХНІЦІ ОЛІЇ

Зображення жінки з трипільських часів з'явилися в історії образотворчого мистецтва України. Стародавні зображували первісних дівчат примітивними. Жінки з їхньою роботою та материнською функцією увійшли до життя мистецтва. Якщо мистецтві кам'яного і бронзового віків, коли жінка була рівноправна з чоловіком, зображення повсякденного побуту жінок мало глибоку гуманність, пізніше він постав у чіткій ієрархії. У побутовому портреті зображували образ жінки люблячої чоловіка, дітей, друзів, що весело гуляє та співає. Можна сказати, що ніде прагнення вільного життя, справедливості та любові не виражається так сильно.

Стародавні майстри створили образ жінки за способом звичайного життя. Художники висловили свій романтичний погляд на оновлений світ: метушливість сільського гуляння, сім'я, що зібралася разом, побачення закоханих, гаряче кохання, все ще було тоді свіжим і сповненим любові та гуманності. Танцювальні рухи та багато різноманітних вільних жестів були майстерно зображені простими, але чіткими блоками та секціями. На поверхні скель широко узагальнені лінії та штрихи носять неприборканий еротичний характер. Романтичність народної картини в багатьох інтимних сценах не носить характер банальності та вульгарності, не викликає тілесних почуттів, а лише виражає любов, красу та свідомість опору в людині.

Хороший портрет залежить від трьох складових: техніка, світло та модель. Налаштуйте свою камеру під поточні умови освітлення та знайдіть вигідний світлотіньовий малюнок форми обличчя та тіла. Тепер вам залишається лише зібрати ефектну позу.

На початку століття в жанрі портрета, де все ще панує класицизм, відокремлюється і набуває широкого поширення алегоричний його різновид, що представляє реальну особу, уподібнену біблійному, міфологічному або літературному персонажу.

Ймовірно, у цьому явищі діалоги прагнення портретистів підвищити за рахунок історії значення свого жанру і тим самим наблизитися до верхньої сходинки жанрової ієрархії, яку традиційно займав історичний живопис. Звичайно, не варто знімати з рахунку і бажання догодити замовнику, представивши його в образі міфологічного чи літературного персонажа, вибраного на підставі зовнішньої схожості чи спільності моральних характеристик. Вперше міфологічний портрет з'явився наприкінці XVI століття Голландії. У середині 17 століття Парижі засновується Королівська академія живопису і скульптури. Встановлюється жорстка система навчання з набором критеріїв оцінки рівня творчості, що включає малюнок, пропорції та емоційну виразність. Лабораторною базою засвоєння цих навичок служили твори майстрів минулого, у тому числі історична живопис була найбільш значущою, оскільки включала різні типи оповідань, як міфологічні, і біблійні.

«З-поміж полотен, виконаних наприкінці XVII ст., можна виокремити низку жіночих образів — портретів дружин представників козацької старшини, які, хоча й не становили цілком відмінної традиції, теж відображають деякі риси тогочасного світогляду. Їх нечисленні зразки можна поділити на епітафійні та прижиттєві портрети, втім, цей поділ не стосується іконографічних елементів, які не утворювали канону для кожного типу зображень» [2, с. 36].

Таким чином, жіночий образ у контексті історії портретного живопису вельми різноманітний: придворні красуні, солідні матрони, юні мрійниці, що як закарбували свій слід в історії, так і невідомі. Така строкатість жіночої теми в живописі завжди спостерігається за часів переходу від одного суспільного укладу до іншого.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ В ПОРТРЕТІ ЗАСОБАМИ ОЛІЙНОГО ЖИВОПИСУ

Існує багато поглядів на феномен художнього образу. Найчастіше художній образ аналізується з метою виявлення у ньому співвідношення об'єктивного й суб'єктивного, раціонального і емоційного, типового та індивідуального. Для естетики важливим завданням є досліджування способів існування художнього образу. При цьому аналізуються різні його рівні та види, включаючи образ як задум, образ сприйняття та художній твір як такий. Це шлях найбільшого абстрагування у дослідженні, і саме тут виявляються методологічні підстави для вивчення будь-якого аспекту образності у мистецтві – типового та індивідуального, об'єктивного та суб'єктивного, раціонального та емоційного. Специфічна особливість художнього образу – це поєднання у ньому абстрактності та чуттєвої конкретності. Вона і визначає специфіку буття художнього образу. Художній образ – це єдність відображення та творчості, а також сприйняття, в яких виражається специфічна роль суб'єкта художньої діяльності та сприйняття.

Жіночі гендерні образи, як показує аналіз, представлені більш варіативно. Тут можливе поле для «вибору» різноманітних гендерних репрезентацій: від маскулінних через андрогінні до фемінних. За результатами дослідження [7] було побудовано типологію образи жіночих героїнь у живописів. Маскулінний гіперсексуальний тип. Героїні мають маскулініми рисами, нарівні з чоловіками виконують соціально істотні ролі. Сексуальність, виражена в першу чергу з допомогою фемінних ознак, який, однак, стереотипує жінку.

Маскулінний тип. Героїні мають маскуліні риси, а також нарівні з чоловіками виконують соціально значущі ролі. Акцент не робиться на сексуальній атрибутиці. Жінки представлені як сильні особи, які виконують важливе призначення, проте у локальній сфері.

Андрогінний тип. Жінки мають якості, традиційно ототожнювані з чоловіками, нарівні з чоловіками виконують соціально значимі ролі. Однак, для них також характерні і фемінні якості, пов'язані насамперед із здатністю

вислухати, підтримати, за необхідності втішити. В даному випадку ми не говоримо про нав'язану сексуальність, оскільки виражена вона досить слабо, і навмисно не виставляється напоказ.

Фемінний тип. Жінки, які мають, переважно фемінними властивостями. Акцент не робиться на виконанні соціально значних ролей. Найчастіше представлені як творчі особистості, бажуючі реалізації у певній локальній сфері, яка не потребує широкого соціального визнання.

Фемінний гіперсексуальний тип. Жінки, які мають переважно фемінними якостями, які також наголошуються яскраво вираженою сексуальністю. Їм не приписуються соціально істотні ролі у зовнішній сфері. Таким героїням найчастіше не відводяться головні ролі у сюжеті. Вони часто з'являються поруч із чоловіком, якого «доповнюють» тим чи іншим чином.

Очевидно, що з часом точки зору та тенденції у художній творчості змінюються, отже, образ жінки також зображується по-різному. У сучасному живописі Європи цей образ виражений поетичними думками, престижними, мрійливими та чудовими сценами. З погляду художників об'єкти мистецтва повинні бути у межах концепцій та земними, а не ідеалізованими. Художні прийоми і образотворчі способи українських художників схильні до сильних впливів тенденцій реалістичного мистецтва Заходу. Образ жінки розроблений художниками у різних аспектах життя. Вивчаючи внутрішній душевний світ персонажів, митці всією своєю душею співчували їм. Ці персонажі були жінками, які сміливо і гордо жили в біді та злиднях під час війни. На війні їхні чоловіки та сини загинули. В очах цих жінок все ще видно сліди горя та сльози. Все це – горе, сльози та втрати – зробили українських жінок великими матерями, великими дружинами. Війна ще триває і її сумні сліди мучать і мучать.

Так з'явився цикл творів з жіночими портретними образами знаної української художниці з Херсону Оксани Оснач, а саме: Картини з періоду «Війна». «Жіночий образ з'явився і в наступному творі художниці «На Щастя, на Долю...». За словами пані Оксани, ця картина є втіленням дуже світлих сподівань. Адже у вигляді дівчини, яка посіває на полі – вона зобразила Україну, яка перемогла» [11].

Образ жінки, будучи різноманітною темою в роботі художників, що має народність, гуманність, що носить ясний слід епохи, зробив великий внесок в український живопис кінця 20 століття і збагатив його. У сучасному живописі образ жінки є не лише високий образ з багатьма чудовими якостями, а й натхнення, якому художниками присвятили найшановніші та найсвятіші почуття, завдяки якому майстри створили найпрекрасніші твори. Художники зобразили ніжні, тонкі, щирі, правильні риси жінок. Вони гарні не лише зовні, а й внутрішньо, прекрасний їхній таємничий внутрішній душевний світ, їхня висока моральність, яка, згідно зі східними уявленнями, не відразу впадає в око. Самовідданість та витривалість жінок, що відображені на різних глибинних рівнях, виражають характерні риси, гідність та душу українських жінок. Доля жінок, які завжди разом із народом зі свідомістю відповідальності та високою самовідданістю, тісно пов'язана з історичними перетвореннями суспільства. Кожен випадок зображення жінок на творах як відбиває об'єктивну реальність, і показує естетичну погляду художника. Можна ствердити, що перше покоління митців зробило величезний внесок у закладення засад розвитку сучасного мистецького мистецтва України. Життя вічно змінюється, мова сучасної скульптури вже не обмежена, причому її межі з іншими видами мистецтва розширені і стають багатшими та живими. Складність роботи художника полягає в тому, що йому потрібно узагальнити образ героя, вивести образ жінок за межі звичайних кордонів, при цьому зберігши шляхетні людські цінності жінок. Професійна робота потребує максимальної концентрації та глибокого вивчення теми. Створенню художнього твору на високому професійному

рівні потрібна концентрація та глибина. Художники завжди намагаючись передавати свої ідеї, точку зору та нове сприйняття через образ героя, прагнуть творів з високими естетичними цінностями, а потім виносять свою скульптуру на суд суспільства. У відкритому світі мистецькі школи поділяються на кілька напрямків, стандарт краси через образ жінок різний, визначення критеріїв краси недостатньо чітке. Оксана Оснач каже: «Добре пам'ятаю той день, коли почала писати. Це було 22 березня. Я прокинулася, мені наснився дуже гарний сон і я зрозуміла, я повинна малювати. буде Мати» [11]. Майстриня виконала більше десяти жіночих портретних образів в умовах окупації. Це образи Українських жінок, сильніші, виразні та алегоричні. У своїх роботах Оксана Оснач продемонструвала гармонію традиції та сучасності, безперервну творчість, любов до життя, глибокий духовний світ. Вона виступає як сполучна ланка між поколіннями художників періоду до та під час війни.

Мистецтво Українського живопису піднімається новий рівень і відбиває свідомість духовного життя сучасних жінок. Образ жінки мистецтво як багатий темами, ідеями, а й різноманітний художніми прийомами і займає серйозне місце у душі люблячих красу. Історія зафіксувала новаторство та зміни в структурі жіночого портрету, сучасні живописці зображають красу сучасних жінок, яка дуже проста, умовна, формальна, але має високе узагальнення. Декоративність в сучасному малярстві, вибравшись за межі норм, стають новим напрямом образотворчого мистецтва. У мистецтві немає зупинки, немає межі, що за всіх часів є невичерпним джерелом для художників, які намагаються розкрити красу світу через образи жінок.

Отже, коли старі речі шліфувалися часом, думка та культура свідомості змінювалися, безсумнівно, форма висловлювання також змінювалася щоб пристосовуватися та розвиватися разом із думками нових часів. Абстрактне, сюрреалістичне, як і декоративне рішення жіночого образу в техніці олії знову має шанси ствердитись і справляти глибоке враження на душу глядачів. Сучасне мистецтво шокує і дивує багатьох художників, коли вони

беруть пензля або мастихін, щоб робити неможливе можливим – втілювати прекрасні жіночі образи в сучасному українському портреті.

ВИСНОВКИ

У процесі розробки концепції кваліфікаційної роботи нами переглянуто й вивчено низку мистецтвознавчих та методичних літературних джерел з образотворчого мистецтва. Визначено поняття жіночого портрету та його особливості як жанру живопису. Розглянуто проблеми технології олійного живопису та особливості формування жіночого образу в портреті сучасних художників. Висвітлено етапи створення жіночого портрету в техніці олії.

Портрет є жанром живопису, який присвячено зображенню людини.

Художній образ у портреті – це зовнішній вигляд людини, який збагачений у творі творчою уявою митця.

Стосовно художнього образу жінки в мистецтві портрету слід зазначити, що на сьогодні роль жінки у суспільстві утвердилася. Назавжди краса жінок, та їх духовний образ увійшли у творчість живописців. Образ жінки у портреті, який символізує матір та дружину відбивається у художніх творах із глибокою естетикою та гуманністю, зберігає епохальні загальнолюдські культурні цінності. Жіночий образ у творчості художників початку 21 століття, як правило, тонко зображується сильними лініями, експресивними й узагальненими рисами. Саме в такому рішенні побачили світ чудові художні шедеври. Захоплюючись образом жінки з гарними рисами обличчя, фігурою світові художники створили чудові твори, які мають глибоку гуманність.

Крім цього сучасний жіночий образ у портреті таїть у собі внутрішню життєву енергію, інтелект, любов до світу й особистісну незалежність.

Долаючи межі соціальних й економічних протиріч, вимоги часу, образ жінки разом із тілесною красою та високими цінностями увійшов в історію мистецтва живопису. Традиційно, українські художники дбайливо ставилися до вродженої краси жінки, поглибивши у портреті її художній образ – це краса людської особистості, духовність, яка походить від жіночої етичності і моралі, від соціальної ролі дружини і матері.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в окупованому Херсоні жінки брали участь у русі «Жовта стрічка». Милі та горді дівчата, які були добровольцями у територіальній обороні, приїхали на фронт із різних куточків України з одним прагненням та мрією – звільнити Батьківщину. З'явився цикл жіночих портретів образів Оксани Оснач з циклу картин періоду «Війна». Тож, немає сумніву, що після звільнення нашої країни буде сформовано збірний образ жінки, прекрасної зовні та внутрішньо, що передає волю та силу.

Жіночий портрет в техніці олійного живопису нами створено у такій послідовності:

1. Пошук моделі й вивчення її характерних особливостей (поз, жестів, міміки) виконання начерків.
2. Пошук композиції, формату та колориту портрету.
3. Виконання композиційного ескізу.
4. Малюнок на полотні.
5. Підмальовок.
6. Ліплення форм мазками.
7. Деталізація форм й узагальнення роботи задля надання цілісності жіночому образу в портреті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безклубенко С.Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва / С.Д. Безклубенко – Київ, 2003. – 261 с.
2. Богин, И. Вечная женственность / И. Богин. –СПб.: Алетея, 2003. – 488 с.
3. Бондаревська І. Парадоксальність естетичного в українській культурі XVII-XVIII століть. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2005. – 308 с.
4. До, Ань Туан. Образ женщины в современной вьетнамской скульптуре / Ань Туан До. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2012. — № 7 (42). — С. 341-344. — URL: <https://moluch.ru/archive/42/5156/>
5. Кларк, К. Нагота в искусстве: исследование идеальной формы. Пер. с англ. М. Куренной, И. Кытмановой, А. Толстой / К. Кларк. –СПб.: Азбука-Классика, 2004. –480 с.: ил.
6. Курилович Н. В. Гендерный анализ средств массовой информации: методологический аспект// Минск: Право и экономика. 2010. С. 169.
7. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посібник / укладач : О. Я. Музика. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. – 114 с.
8. Методичні рекомендації до виконання випускних робіт з образотворчого мистецтва / Уклад.: Постолова Н. В. – Херсон : Просвіта, 2013. – 27 с.
9. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посібник. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.
10. Творчість в умовах окупації, або Картина сама повинна промовляти...: Електронний ресурс: <https://kherson.tv/tvorchist-v-umovakh-okupatsii-abo-kartyna-sama-rovunna-promovliaty/> ТРК Херсон ОПУБЛІКОВАНО 05/05/2022
11. Український портрет XVI - XVIII століть. Каталог-альбом. – К.: Артанія-Нова, 2006. – 352 с.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Гладишенко Ольга Сергіївна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

08.12.2022

(дата)

(підпис)

Гладишенко Ольга

(ім'я, прізвище)